

CEDEFOP

GÆÐI ERU FORSENDA ÞESS AÐ HÆFIS- VOTTUNUM FRÆÐSLUAÐILA VERÐI TREYST

Í eftirfarandi grein er fjallað um mikilvægi þess að hægt sé að treysta hæfivottunum (e. qualification) sem fræðsluaðili eða fyrirtæki gefur út. Ennfremur er greint frá því hvernig fræðslustofnanir og fyrirtæki geta aukið traust með markvissu gæðastarfi. Greinin er byggð á dreifiriti frá CEDEFOP, (CEDEFOP 2013) Evrópsku starfsmenntastofnuninni, þar sem fjallað er um gæði sem forsendu þess að hæfivottun njóti trausts.

Ef hæfivottun á að vera einhvers virði þá verður hún að njóta trausts. Hvort hæfivottunin veitir aðgang að starfi eða frekara námi fer eftir því hvaða hæfniviðmiðum (e. learning outcome)¹ einstaklingurinn hefur náð í námi eða þjálfun og hafa verið staðfest með einhvers konar mati.

Markvisst gæðastarf er undirstaða trausts. Fræðslu- og menntastofnanir sem starfa án gæðakerfa eiga á hættu að skírteini eða vitnisburður sem gefin eru út í þeirra nafni verði ekki talin marktæk.

Traust er einnig undirstaða innleiðingar Evrópuþjóða á viðmiðaramma um hæfni. Viðmiðarammar Evrópuþjóða tengjast Evrópska viðmiðarammanum (e. European Qualification Framework, EQF) sem Evrópusambandið gaf út árið 2005. Viðmiðarammi hverrar þjóðar (e. National Qualification Framework, NQF) tekur mið af menntun og fræðslu sem hægt er að afla sér í landinu og er samhæfður viðmiðunum í EQF. Hér á landi hefur verið lögð fram tillaga að Hæfniramma um íslenskt menntakerfi.

Tilgangur viðmiðaramma er að auðvelda einstaklingum að nota vitnisburð um hæfi þvert á mörk stofnana og landamæra. Auðveldara á að verða fyrir námsmenn sem óska eftir að stunda framhaldsnám í annarri fræðslustofnun eða í öðru landi Evrópu að fá nám sitt metið. Þá á ramminn einnig að stuðla að auknum hreyfanleika vinnuafis þar sem auðveldara verður að bera saman hæfivottanir milli landa og auðvelda þannig ráðningu í starf. Forsenda þess er að lýsing á þeirri þekkingu, leikni og hæfni sem getið er um í vitnisburðinum sé orðuð sem hæfniviðmið.

HLUTVERK GÆÐASTARFS

Almenn sátt er um nauðsyn þess að tengja saman hæfivottun, viðmiðaramma um hæfni og gæðakerfi (í grein CEDEFOP er talað um Q-in þrjú: Qualification, Qualification Framework and Quality assurance). En hvernig á að fara að? Hefð er fyrir því að gæðastarf fræðslustofnana snúist um gæði kennslu og þjálfunar. Sú áhersla sem margar Evrópuþjóðir leggja nú á skilgreind hæfniviðmið, þ.e. þá hæfni sem námsmaðurinn á að öðlast, ásamt því að innleiða heildræna viðmiðaramma, kallar á breyttar áherslur í gæðastarfi.

Tenging Evrópska viðmiðarammans og gæðakerfa

Í viðauka III við tilmæli um Evrópska viðmiðarammann (EQF) frá 2008 er mikilvægi gæðakerfa við innleiðingu viðmiðaramma útskýrt. Í framhaldinu var settur fram mælikvarði í tíu liðum til að stýra því hvernig viðmið einstakra landa eru borin saman við EQF. Liðir fimm og sex í mælikvarðanum vísa afdráttarlaust til þess að nauðsynlegt sé að skrá fyrirkomulag gæðaeftirlits og undirstrika mikilvægi áreiðanleika þegar viðmiðarammar ólíkra landa eru bornir saman. Í tilmælunum um gæðaviðmið fyrir Evrópska viðmiðarammann um starfsmenntun og þjálfun (EQAVET) frá 2009 er ennfremur tekið fram að þeim viðmiðum sé ætlað að styðja innleiðingu EQF, sérstaklega hvað varðar tryggingu á gæðum hæfniviðmiða (e. certification of learning outcomes).

¹ Learning outcome er þýtt í Orðaskrá um evrópska menntastefnu sem *lærdómur* en í Aðalnámskrá framhaldsskóla og víðar er talað um *hæfniviðmið*.

Skilgreining á hæfi

Hæfi (e. qualification) er formleg niðurstaða (skírteini, námstíll) mats og staðfestingar sem fæst með því að viðurkenndur vottunaraðili hefur komist að niðurstöðu um að einstaklingur standist hæfniviðmið samkvæmt skilgreindum viðmiðum.

Þessi skilgreining beinir athygli að þeim þáttum vottunar sem ákvarða trúverðugleika hennar.

1. Hæfniviðmið (e. learning outcomes)
2. Mat og staðfesting (e. assessment and validation)
3. Viðurkenndur vottunaraðili (e. competent body)
4. Viðmið starfa (e. standards)

Aukin áhersla á hæfniviðmiðin, og auknar kröfur til gæðakerfa að þessu leyti – þýða ekki að draga eigi úr athygli á gæðum menntunarinnar. Skilaboðin ætti heldur að skilja á þann veg að núverandi gæðakerfi vanmeti mikilvægi vottunarinnar. Gæði allra þátta fræðslunnar, kennslu, náms og afraksturs, eru að sjálf-sögðu jafn mikilvæg.

1. Hæfniviðmið

Áhrifa þess að nota hæfniviðmið – það sem námsmaður þekkir, skilur og getur gert að loknu námsferli – gætir í ríkari mæli í evrópskri stefnu og verklagi í menntun og þjálfun. Þess er vænst að hæfniviðmið hjálpi til við að skilja hvað stendur á bak við hæfisvottun, auki ábyrgð þeirra sem votta hæfi og hvetji til náms. Hvernig til tekst ræðst af því hvernig hæfniviðmið eru skilgreind og hvernig þau eru notuð. Ein lausn fyrir alla á ekki við hér. Brýnt er að skilgreina og lýsa hæfniviðmiðum nákvæmlega og í samræmi við tilgang hverju sinni.

Gæðastarf á þessu sviði á að ganga út á að vakta og bæta notkun hæfniviðmiða á gagnrýnninn og kerfisbundinn hátt. Með gæðakerfum er sjónum annars vegar beint að því að jafnvægis sé gætt milli almennrar og sértækrar leikni og svo að hinu, að hve miklu leyti hægt sé að meta útfærslu á lýsingum viðmiðaramanna. Þá er nauðsynlegt að meta á gagnrýnninn hátt hvaða áhrif lýsingar hæfniviðmiða hafa á kennslu og þjálfun og kanna áhrif þeirra á sjálft námsferlið.

Gæði hæfniviðmiða verður því að tryggja kerfisbundið á nokkrum stigum: við útfærslu lýsinga í viðmiðarömmum,

þegar skilgreind eru viðmið starfa og við námsskráritun og val á matsviðmiðum. Nánar er fjallað um tengsl hæfniviðmiða og ritun námskráa í grein Höllu Valgeirsdóttur hér í Gátt.

2. Mat og staðfesting

Með aukinni fjölbreytni og sveigjanleika við öflun hæfisvottunar verður mat á hæfniviðmiðum mikilvægara. Gæði ólíkra leiða, eins og náms á vinnustað, er aðeins hægt að tryggja með því að þróa áreiðanlegar leiðir til þess að ákveða hvort kröfum um hæfniviðmið hafi verið náð.

Til dæmis fer áreiðanleiki raunfærnimats eftir því hvort framsetning hæfniviðmiða er nægilega skýr til að hægt sé að fylgja þeim nákvæmlega eftir. Evrópuráðið fjallar um þetta í tilmælum sínum sem samþykkt voru í desember 2012 um mat á óformlegu og formlausu námi. Þar er mælt til að aðildarlöndin komi á verklagi fyrir mat á óformlegu og formlausu námi og tengi það við viðmiðaramma og gæðakerfi sín. Áhersla á mat og traust á mælikvarða sem byggja á hæfniviðmiðum endurspeglast í gæðaviðmiðum raunfærnimats nokkurra Evrópuþjóða (til dæmis Frakka, Portúgala og Finna).

3. Stofnanir sem uppfylla skilyrði til að votta hæfi

Hefð hefur verið fyrir því að stofnanir sem votta hæfi séu menntastofnanir á borð við háskóla, eða opinber yfirvöld eins og menntamálaráðuneyti. En einkafyrirtækjum (einkum fjölþjóðlegum), samtökum atvinnugreina og alþjóðlegum stofnunum sem votta hæfi hefur fjölgað. Til að komast hjá misferli og handvömm við hæfisvottun sem getur grafið undan trausti á vottun, verður gæðaeftirlit að ná lengra en til opinberra stofnana. Þessum nýju kringumstæðum verður að mæta af festu. Nokkrar aðildarþjóðir hafa þegar gert það. Hollendingar og Svíar hafa ákveðin gæðaviðmið og verklag sem gera þeim kleift að fella hæfi, sem veitt hefur verið utan formlegra mennta- og fræðslustofnana, að viðmiðaramma landanna. Í Hollandi þurfa fyrirtæki sem vilja að vottanir þeirra falli að viðmiðaramma landsins að hafa verið vottuð í fimm ár. Ennfremur þurfa þau að skilgreina fyrir hæfisvottunina: þrep, hæfniviðmið, vinnuálag og matsferli sem beitt er og vísa til viðeigandi starfs. Guðfinna Harðardóttir fjallar í grein sinni hér í Gátt um vottun fræðsluáðila í framhaldsfræðslu hér á landi.

Þess er vænst að reglur og umsýsla vegna slíkra hæfis-

vottana vaxi að umfangi. Um það bil helmingur þeirra þjóða sem eru að innleiða viðmiðaramma gefa til kynna að viðmiðarammarnir verði opnir einkafyrirtækjum og óformlegum stofnunum í náninni framtíð.

4. Viðmið starfa

Með notkun gæðakerfa verður ávallt að beina sjónum að endurskoðun og endurnýjun menntunar, að uppfærslu starfaviðmiða og að þjálfun. Það veltur á samstarfi atvinnulífsins og fræðsluadila að sjá til þess að starfaviðmiðin séu rétt (eins og gert er í Austurríki, Þýskalandi, Finnlandi og Svíþjóð). Þetta er mikilvægt til þess að auka gildi og traust á hæfisvottunum. Guðmunda Kristinsdóttir skrifar um hæfnikröfur starfa í grein hér í Gátt.

Val á stefnu: Ólík tækifæri, sameiginlegt markmið

Ör þróun viðmiðaramma sem byggja á hæfniviðmiðum gefur til kynna hvar áherslur Evrópu liggja, þ.e. að gera hæfisvottun auðskiljanlega (gagnsæja) og sambærilega milli landa til þess að fjölga tækifærum til að flytjast á milli landa, á milli menntunar- og þjálfunarstofnana og milli ólíkra námsleiða. Til þess að gera þetta kleift verða viðmiðarammar og gangverk gæðakerfa að vinna kerfisbundið saman til að renna stoðum undir traust á hæfisvottun.

Ýmsir hagsmunadilar í menntun og þjálfun og aðilar sem meta hæfi (bæði hjá hinu opinbera og í einkageiranum) verða að vinna saman. Ákvörðun Íra um að setja á laggirnar sérstaka stofnun um mat á hæfi og tryggingu gæða staðfestir að gæðaeftirlit varðar ekki aðeins öll þrep og tegundir hæfis heldur er það einnig nauðsynlegt til þess að tryggja að vottunarferlið sé grundvöllur trausts.

Þróun evrópsks stjórnskipulags menntunar og þjálfunar getur styrkt tengslin á milli gæðastarfs og viðmiðaramma um hæfni með því að samstillta viðtekin gæðaviðmið. Samræður allra hagsmunaaðila geta bætt gæði með því að taka tillit til þeirra fjögurra vidda sem útlistaðar hafa verið hér að framan þ.e. gæða hæfniviðmiða, gæða mats og staðfestingar, gæða viðurkenndra vottunaraðila – eða stofnunarinnar sem staðfestir hæfið, og gæði starfaviðmiða.

HEIMILD

Cedefop. (2013). Briefing Note Marsh 2013: Quality: a requirement for generating trust in qualifications. Sótt 4. nóvember af <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/21183.aspx>

NÁNARI UPPLÝSINGAR:

Qualifications frameworks in Europe: an instrument for transparency and change (2012): <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20509.aspx>

International qualifications (2012): <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20265.aspx>

Trends in VET policy in Europe (2012): <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/20814.aspx>

Criteria and procedures for referencing national qualifications levels to the EQF: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/criteria_en.pdf.

Recommendation on the validation of non-formal and informal learning: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:EN:PDF>

Quality and Qualifications Ireland (QQI) <http://www.qqi.ie/About/Pages/default.aspx>